

Demokracja to coś więcej niż wybory

Autor tekstu: **Eric Bjornlund**

Tłumaczenie: **Caden O. Reless**

W sprawnie działającym ustroju demokratycznym wybory można uznać jedynie za punkt wyjścia do budowania stabilnych rządów, których zadaniem jest ochrona praw mniejszości, gwarancja wolności słowa, szacunek dla praworządności i aktywne promowanie silnego społeczeństwa obywatelskiego.

Demokratyczne wybory są szeroko uznawaną metodą wyłaniania legalnych rządów. Pozwalając obywatelom na dokonywanie wyboru, w jaki sposób chcą być rządzeni, wybory stanowią niejako podstawę dla wszelkich innych demokratycznych instytucji i obyczajów politycznych. Jednakże autentyczna demokracja to znacznie więcej. Poza wyborami demokracja wymaga między innymi konstytucyjnej kontroli nad władzą sprawowaną przez rządy; ponadto musi gwarantować przestrzeganie podstawowych praw, stać na straży zasady tolerancji wobec mniejszości religijnych i etnicznych oraz swobody wyrażania różnych poglądów.

Aby stworzyć autentyczną demokrację, społeczeństwa muszą promować demokratyczną kulturę i rządy prawa, które kierują postępowaniem obywateli w okresie między wyborami oraz poskramiają zapędy tych, którzy mogliby doświadczyć pokusy, by działać wbrew procedurom wyborczym. Jak odnotowała Hillary Clinton w swoim wystąpieniu na Uniwersytecie w Georgetown: „Demokracja to nie tylko wybory, dzięki którym wybieramy przywódców, ale również aktywni obywatele, wolność słowa, niezależny system sądownictwa, przejrzyste instytucje, gotowe do zaangażowanego reagowania, cieszące się zaufaniem ogółu obywateli i broniące ich praw w sposób równy i sprawiedliwy” (Waszyngton, 14 grudnia 2009).

Zasadnicze znaczenie ma spokojny przebieg zmian politycznych, do których dochodzi w wyniku wyborów. W zdrowej demokracji kandydaci, którzy przegrywają wybory, oddają władzę z wyczuciem taktu i pokojowo. Postępując w ten sposób, pokonani kandydaci mogą wyjść z całej sytuacji z godnością, a przez swój przykład przyczyniać się do wzmocnienia narodowych demokratycznych tradycji, praktyk i obyczajów. Podobnie, okazując szacunek wobec politycznych przeciwników i wyciągając do nich rękę, zwycięscy kandydaci pomagają budować porozumienie ponad podziałami, by zmniejszyć ryzyko konfliktu, który może osłabić demokrację i jej rozwój. W prawdziwej demokracji rządy prawa, demokratyczne instytucje polityczne i niezależne organizacje społeczeństwa obywatelskiego sprzyjają zapewnieniu uznania wyników wyborów. Owe instytucje i wartości z kolei budują zaufanie społeczne w stosunku do rządów i ich gotowości do popierania pokojowego przebiegu przemian politycznych.

Rządy prawa

Demokracja wiąże się z szacunkiem dla rządów prawa, które trwają niezależnie od wyniku wyborów. Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych definiuje rządy prawa jako takie, w których „wszystkie osoby, instytucje i inne podmioty, publiczne bądź prywatne, włącznie z samym państwem, są odpowiedzialne w obliczu praw, które są powszechnie ogłaszane, stosowane w sposób równy przez niezależnie działające sądy i pozostają w zgodzie z międzynarodowymi normami i standardami praw człowieka”. Rządy prawa wymagają legitymizacji, zachowania bezstronności i skuteczności w stosowaniu prawa, a także powinny podlegać różnym mechanizmom kontroli.

Legitymizacja wymaga, by prawa pozostawały w zgodzie ze społecznym konsensusem, tak aby mogły być stosowane w sposób jawny i demokratyczny. Bezstronność obejmuje równość w stosowaniu prawa, uczciwość procedur, stanie na straży swobód obywatelskich i godziwy dostęp do sądownictwa. Skuteczność odnosi się do konsekwentnego stosowania prawa oraz jego egzekucji.

Prawo stosowane w sposób równy i sprawiedliwy, które służy obronie wszystkich obywateli, sprzyja legitymizacji demokratycznego państwa. Ponieważ w zdrowej demokracji takie prawa wzbudzają ogólny szacunek i lojalność w stosunku do państwa, obywatele są w stanie zaakceptować rozczarowujący wynik wyborów. Państwo, w którym prawo jest stosowane sprawiedliwie, a wszelkie spory są rozstrzygane bezstronnie, jest bardziej stabilne. Z drugiej strony — prawo niesprawiedliwe i dyskryminacyjne podkopuje zaufanie społeczne. Jeżeli takie prawo będzie w sposób oczywisty

skandaliczne, zachodzi ryzyko wybuchu społecznego niezadowolenia, a nawet jawnego buntu, co stwarza klimat mniej sprzyjający akceptacji wyników wyborów przez osoby nieusatisfakcjonowane z ich rezultatów. To dlatego prezydent Dwight Eisenhower zauważył, że „aby łatwo zrozumieć, co znaczą dla nas rządy prawa w życiu codziennym, trzeba sobie przypomnieć, co się działo, gdy nie obowiązywały”.

Rządy prawa wiążą się z uznaniem podstawowych praw obywatelskich i zachowaniem określonych standardów postępowania, oraz zakładają, że korzyści związane z rządami prawa będą każdorazowo przewyższać te, które mogłyby być związane z jakimikolwiek wynikami wyborów. W demokracji wyniki kolejnych wyborów nie powinny się negatywnie odbijać na prawie do wolności słowa, w tym wolności prasy, lub na niezależności wymiaru sprawiedliwości. Nowi przywódcy, niezależnie od tego, jak szerokie jest poparcie ze strony ich elektoratu, nie powinni poddawać w wątpliwość obowiązywania tych standardów, ani stanowić zagrożenia dla praw wszystkich obywateli, również tych, którzy poparli przegranego kandydata. W ten sposób szacunek dla rządów prawa sprzyja pokojowemu przebiegowi procesu przejścia władzy, do którego dochodzi w wyniku wyborów. Przegrany kandydat, który nie potrafi się pogodzić z wynikami wyborów, po prostu nie uzyska wystarczającego poparcia; przeciwnie — obywatele będą patrzeć na takiego osobnika jak na odszczepieńca, potencjalnie zdolnego do łamania prawa, a z pewnością jak na zagrożenie dla wartości obywatelskich. I znowu trzeba przypomnieć, że obywatele są mniej skłonni wszczynać bunt lub udzielać poparcia dla kandydata, który nie zgadza się z wynikami wyborów, jeżeli żyją w kraju, w którym przestrzega się porządku prawnego a samo państwo cieszy się odpowiednim szacunkiem.

Instytucje życia politycznego

Dobrze rozwinięte instytucje życia politycznego i instytucje wyborcze w podobny sposób sprzyjają pokojowemu przekazaniu władzy. Instytucje te zapewniają demokracji odpowiednią prężność, która pozwala stawić opór potencjalnym konfliktom, które mogą wybuchnąć w przypadku dyskusyjnych lub kwestionowanych wyników wyborów. Zamiast dawać upust swojemu niezadowoleniu na ulicach, przegrani kandydaci lub stronnictwa opozycyjne mogą wysunąć zarzuty wobec wyników wyborów lub uczciwości procedur wyborczych na drodze mechanizmów instytucjonalnych, takich jak wyborcze komisje odwoławcze lub niezawisłe sądy. Jeżeli istnieje powszechne zaufanie, że te instytucje będą zdolne do rozstrzygnięcia sporów w sposób sprawiedliwy, pokojowe i demokratyczne przejście władzy jest bardziej prawdopodobne, co zmniejsza ryzyko wybuchu konfliktu, jako alternatywnego sposobu sprzeciwienia się wynikom wyborów.

Silne i skuteczne instytucje wyborcze sprzyjają wiarygodności procedur wyborczych i wzmacniają społeczne oczekiwania co do tego, że wyniki wyborów zostaną uszanowane. Gwarantują również pokonanym kandydatom, że czas pozostawania u władzy przez zwycięzców jest ograniczony, i że z pewnością nadarzy się jeszcze okazja, by za jakiś czas ponownie stanąć do rywalizacji.

Istnienie instytucji politycznych, które w różny sposób służą ograniczaniu lub kontroli wszechwładzy rządów, również przyczynia się do stabilizacji sytuacji politycznej w kraju. Są one szczególnie ważne w niedojrzałych i jeszcze ciągle rozwijających się demokracjach, w których wybory mogą prowadzić do politycznych zawirowań i kryzysów.

Jeżeli przywódca polityczny odmawia uznania wyników wyborów, to w takiej sytuacji zasadnicze znaczenie ma silny i niezależny wymiar sprawiedliwości, który jest w stanie sprostać takiemu oporowi. Gdy osoba piastująca dotąd urząd, przegra w wyniku głosowania, w opanowaniu sytuacji duże znaczenie odgrywa również aparat urzędniczy państwa, który funkcjonuje niezależnie od aktualnego przywództwa politycznego, jego ewentualnego patronatu, wpływu jaki może wywierać na wysokość uposażeń czy na dostępność środków do życia. W ten sposób urzędnicy państwowi są w mniejszym stopniu wystawieni na pokusę, by wspierać wysiłki pokonanych, dążących do obalenia porządku demokratycznego. Polityczne instytucje cieszące się dobrą reputacją kanalizują niezadowolenie społeczne i motywują zarówno przywódców, jak twórców prawa i urzędników państwowych do kierowania się zasadami pozostającymi w zgodzie z demokratycznym porządkiem.

Wydolne rządy, łączące poczucie odpowiedzialności przed społeczeństwem, gotowość do reagowania i zaangażowania, sprawowane w sposób transparentny i efektywny sprzyjają budowaniu politycznego poparcia dla demokracji. Jak powiedział prezydent Barack Obama w swoim przesłaniu do parlamentu Ghany: „W XXI wieku kompetentne, godne zaufania i działające w sposób transparentny instytucje są kluczem do sukcesu — silny parlament i uczciwe służby bezpieczeństwa, niezależne sądownictwo i niezależne media, tętniący życiem prywatny sektor gospodarki

i społeczeństwo obywatelskie" (Akra, Ghana, 11 lipca 2009).

Spółeczeństwo obywatelskie

Podobnie jak wspomniane już instytucje życia politycznego i rządu prawa, również silne społeczeństwo obywatelskie — wspierane przez niezależne media — wzmacnia legitymizację obyczajów demokratycznych i umacnia społeczne przekonanie, że zwycięzcy i przegrani w wyborach będą postępować „zgodnie z regułami gry”. Zorganizowane społeczeństwo obywatelskie sprzyja kontroli władzy sprawowanej przez rządy, a także powstrzymuje zapędy przegranych w wyborach, noszących się z zamiarami obalenia demokratycznego porządku.

Funkcjonowanie autentycznie niezależnych i reprezentujących szerokie spektrum środowisk organizacji pozarządowych, a także innych instytucji społeczeństwa obywatelskiego, stanowi zapewnienie, że zarówno kandydaci, jak również już wybrani funkcjonariusze będą respektować wyniki wyborów i zasady porządku demokratycznego. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego ułatwiają również prowadzenie dialogu między rządem i społeczeństwem oraz zapewniają dostęp do informacji, których demokratyczne i reprezentatywne rządy po prostu potrzebują do skutecznego działania. Ponieważ takie swoiste grupy rzeczników sprzyjają wyrażaniu różnych społecznych problemów i bolączek, przyczyniają się do zachowania zasad przejrzystości i odpowiedzialności w życiu publicznym. Poprzez wywieranie nacisku na rządy, by te wywiązywały się z wyborczych obietnic i zobowiązań, wpływają na wzrost ich zaangażowania. W społeczeństwie obywatelskim organizacje mogą wpływać na sposób zachowania rządów oraz pomagają określić społeczne oczekiwania co do ich dalszych działań. Internet i nowe technologie medialne zapewniają obecnie społeczeństwu obywatelskiemu dostęp do nowych platform działania, które umożliwiają organizowanie się i wymianę informacji, a w ten sposób wywieranie nacisku na rządy, by te zachowywały się w sposób transparentny i odpowiedzialny. Blogi, poczta elektroniczna, serwisy społecznościowe dostępne online i inne narzędzia bazujące na rozwiązaniach internetowych umożliwiają dotarcie do szerszych kręgów odbiorców, szybkie zwiększenie liczby potencjalnych członków, a także przyczyniają się do wzrostu międzynarodowego zaangażowania w sprawy i problemy o zasięgu lokalnym czy krajowym. W konflikcie, który wybuchł po ostatnich wyborach w Iranie, Twitter zapewnił Irańczykom możliwość podania w wątpliwość wyników wyborów, a później pozwolił na informowanie całego świata na bieżąco o przebiegu wypadków.

Sekretarz Clinton włączyła te organizacje i sieci do działań na rzecz wzmocnienia poczucia odpowiedzialności i zaangażowania rządu. Społeczeństwo obywatelskie, jak mówi „zmusza instytucje polityczne do czujności i odpowiadania na potrzeby ludzi, którym mają służyć” (Maroko, 3 listopada 2009). W społeczeństwie obywatelskim organizacje pomagają obywatelom rozwijać nowe sposoby pociągania rządów do odpowiedzialności, do działania w sposób przejrzysty i z większym zaangażowaniem na rzecz zachowania demokratycznego porządku.

Wybory i co dalej?

Demokracja sprzyja pojawianiu się określonych oczekiwań i sposobów myślenia, włączając w to szacunek dla rządów prawa i rezultatów wyborów. Oznacza to, że demokracja tak naprawdę wymaga uznania również innych wartości niż sama idea wyborów. Przemawiając w Kairze prezydent Obama zwrócił uwagę na te podstawowe fakty: „Wszędzie tam, gdzie mamy do czynienia z rządami ludu i sprawowanymi przez lud, są one podporządkowane jednej zasadzie, obowiązującej wszystkich sprawujących władzę: Zachowasz swoją władzę dzięki posiadanemu poparciu, a nie przemocą; szanuj prawa mniejszości i staraj się współtworzyć klimat tolerancji i porozumienia, a interes społeczny i praworządność stawiaj wyżej niż dobro własnego stronnictwa politycznego. Bez tego wszystkiego same wybory nie tworzą jeszcze prawdziwej demokracji” (Uniwersytet w Kairze, Kair, Egipt, 4 czerwca 2009).

Respektowanie rządów prawa, dobrze rozwinięte instytucje życia politycznego i mocno zaangażowane społeczeństwo obywatelskie razem sprzyjają pokojowemu przejęciu władzy po wyborach. Państwa, w których różne instytucje życia społecznego reprezentują szeroki przekrój interesów, odpowiadają na społeczne oczekiwania, sprzyjają prowadzeniu politycznej debaty oraz egzekwują prawo skutecznie i bezstronnie będą się cieszyć większym poważaniem. W takich krajach szeroki repertuar możliwości przeprowadzania zmian na drodze pokojowej zniechęca do stosowania pozakonstytucyjnych sposobów kwestionowania wyników wyborów i pomaga zapewnić, że wybory pozostaną pierwszym (ale nie jedynym) krokiem do bardziej demokratycznego stylu rządzenia.

Tekst oryginału: Bjornlund, E. (2010). *More Than Elections*. " (<http://www.america.gov/media/pdf/ejs/0110.pdf>) *eJournal USA* 15(1) 4-7 (<http://www.america.gov/media/pdf/ejs/0110.pdf>).

Eric Bjornlund

Prawnik i specjalista od spraw rozwoju, posiadający wieloletnie i międzynarodowe doświadczenie. Jest ponadto współtwórcą i kierownikiem Democracy International, Inc., która zajmuje się opracowywaniem, wdrażaniem i oceną rozwiązań demokratycznych i rządowych. Specjalizuje się w problematyce wyborów, przemian politycznych, społeczeństwa obywatelskiego i zagadnieniach metod analitycznych. Jest autorem "Beyond Free and Fair: Monitoring Elections and Building Democracy" (2004).

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 28-08-2010)

[Oryginał..](#) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,546>)

Contents Copyright © 2000-2010 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2010 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem. Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl